

Богдана Олександровська

КАПКАН
ДЛЯ
ЖАБ

Трагіфарс на одну дію

ДІЙОВІ ОСОБИ

Афродіта Веніамінівна МАРКОВСЬКА – актриса

Петро Свиридович ВУСИК – історик

Солдати Збройних Сил України:

ВАСИЛЬ

ОЛЕГ

ПЕТРО

Тіні з паралельних світів

Дитина-янгол

СЦЕНА ПЕРША ДЕНЬ

Великий екран, на якому весь час крутиться Земна куля, зображення змінюються. На сцені облаштований підвал. У центрі - драбина, що розділяє площу навпіл, зліва від драбини – ліжко, над яким телевізор, справа – диван, над яким книжкові полиці. У центрі – круглий столик, накритий вишитою скатертиною, на якому гасова лампа. Збоку – зачохлений більярдний стіл, біля якого стелаж з киями та кулями. Приміщення в темряві. Наростає гул. Промінь світла вихоплює окремі закутки, предмети інтер'єру: багато футбольних старих м'ячів, пошкоджених, які лежать всюди, дзеркало, яке стоїть на підлозі. З гуркотом відкривається ляда над драбиною і спускається сивочолий чоловік, подає руку і допомагає спуститися стильно вдягненій жінці у довгій спідниці, красивій блузі, на плечах у неї велика красива хустка з торочками.

ВУСИК Та швидше Ви, пані. Швидше!!!

З останньої сходинки він силою її стягує, відставляє вбік, а сам швидко піднімається по драбині і з гуркотом закриває ляду. Перехрестився. Шепоче «Отче наш». У цей час чується вибух. Ляда здригається. Чоловік скочується з драбини, сідає на підлогу і прикриває голову руками. Жінка з криком «Ой!» присідає і закривається хусткою. Зі стелі падає штукатурка. Чути гул і кілька вибухів, які віддаляються. Поступово все стихає. Чоловік струшує з волосся сміття.

ВУСИК А щоб вам дихати не дало, душогуби. Де ж те світло? *(Потягнувся, ввімкнув)* Пані, пані! Та розкривайтесь уже Ви. Тихо. Здається, ті паразити відстрілялися. Отже ж, вражі душі. *(Пауза. Жінка не розкривається. Чоловік підходить ближче).* Гюльчатай, відкрий личко.

МАРКОВСЬКА *(Жінка підводиться з підлоги, хустку опускає на плечі, повертається до чоловіка і говорить, чекаючи кожен склад).* Я не Гюльчатай.

ВУСИК А хто ж Ви, пані сусідко по дачі?

МАРКОВСЬКА *(Поправила зачіску, виправила плечі)* Я - Афродита Вениаминовна Марковская, актриса, народная артистка України. *(І простягла руку для поцілунку).*

ВУСИК *(Швиденько підвівся, обтрусився).* Ти подумай! Ціла Афродита! *(Відвернувшись від жінки, витяг носову хустинку і швиденько витер губи, поспішливо засунувши її в кишеню, нагнувся і поцілував руку, але не відпустив її, а залишив у своїй руці і потиснув).* А я... Я просто... Петро Свиридович Вусик...кх-х, кх-х, шкільний учитель історії, рядовий. Правда, кх-х, кх-х, трішечки заслужений.

МАРКОВСЬКА «Заслуженный учитель Украины»?

ВУСИК «Заслужений» у дітей. Мій останній випуск подарував мені іменну медаль. Зараз покажу. І на ній, от же ж босяки, вигравіювали *(Жестикулює, показуючи медаль і надпис на ній)* «Заслужений учитель планети Земля».

МАРКОВСЬКА Наконець-то соседи познайомились. А чому медаль в формі мяча?

ВУСИК Так це я зі своїми босяками футбольну команду створив. Ну, щоб якось від комп'ютерів, гаджетів усіляких їх відірвати. Думав, якщо є культ футболістів, то й рівнятися на них захочуть. Вдалося! Їх захопив футбол!

МАРКОВСЬКА И для этого надо столько мячей?

ВУСИК А як же? Я, як вийшов на пенсію уже повністю, мої хлопці до мене додому стали приходити. Ну разом і м'ячі поранені почали приносити. А все чому? Я ж їм їх завжди ремонтував. У нас тепер батьки робити цього не вміють. І майстра такого немає. Специфіка! Сусіди дізналися - став на всю округу м'ячі латати. А потім... У школу як снаряд вцілів...то я оці м'ячі *(Показує рукою)* порятував. Колись же війна закінчиться. І м'ячі для дітей треба будуть. А де їх взяти? А в мене вже поремонтовані. От і знадобляться.

У цей час - страшний гул, драбина падає. Марковська скрикує.

ВУСИК Матері вашій ковінька!

Хапає її за руки, притягує до себе, тягне на диван, вона пручається, б'є його в груди, але він старається прикрити собою. Разом падають на диван. У цей час – гучний удар, ляда затряслась. Зі стелі великий шмат штукатурки падає на більярдний стіл. Падають і стрибають м'ячі. Це видно водночас на екрані. Дуже швидко із дзеркала вилазить незрозуміла чорна тінь і пробігає через увесь підвал. Світло вимикається. Стихло. На колінах Вусик підходить до столу і запалює газову лампу. Сідає на стілець.

ВУСИК Здається, пронесло...От тепер точно познайомилися.

МАРКОВСЬКА Извините, я Вас неправильно поняла...

ВУСИК *(Повертається до неї)* Як-як? Не зрозумів.

МАРКОВСЬКА *(Підводиться на ноги. Сідає за стіл)* Извините, мое поведение...Я...Я... *(Затуляє обличчя хусткою)*

ВУСИК А Ви ...Ви... подумали, що я? Я? Ні, ну, я ж не...Але ... Хоча. О-о-так? У такій обстановці? Ну, це...*(Чухає потилицю. Дивиться на жінку. Починає беззвучно сміятися. Потім все голосніше. Нарешті сміх переходить у регіт).*

МАРКОВСЬКА *(Відтуляє хустку від обличчя, починає посміхатися, потім сміятися стиха, далі вголос. Сміються разом, жестикулюють)* А я... А я... Я испугаться не успела. Я подумала ...*(Знову сміється)*

ВУСИК *(Серйозно)* І Ви подумали, що Ваш сусід сексуальний маніяк? Таке, Афродіто Веніамінівна? Хоча... Можете не відповідати - за Вас ім'я Ваше думає.

МАРКОВСЬКА То есть? При чем здесь мое имя?

ВУСИК А Ви не знаєте, що в Древній Греції богиню любові називали Афродітою?

МАРКОВСЬКА *(Засміялася)* Нет, в моем имени другой смысл. В 30-е годы в Советском Союзе был такой лозунг: «Осчастливим детей Африки!». Ну, а мой отец осчастливил меня именем – Африканские дети сокращенно.

ВУСИК Ну, слава Богу, що Даздропермою не назвав із гасла «Да здравствует 1 мая!» чи Сталіною на честь Сталіна. *(Засміялися вдвох)* Як дитині в школі з ім'ям Афродіта я уявляю, а як в театрі?

МАРКОВСЬКА Никогда об этом не думала. А Вы знаете, я ведь за свою театральную жизнь сыграла практически все, о чем может мечтать актриса.

ВУСИК Коханья грали?

МАРКОВСЬКА Разных женщин и разную любовь играла. Счастливую и несчастную, долгую и короткую, чистую и грешную. Ведь в этом мире все построено на любви. Только на любви.

ВУСИК *(Насмішувато хмикнув і покрутив головою)* Оце точно висловилася народна артистка Марковська, сидячи у підвалі сусідського будинку, де переховується від обстрілу. Говорить українське радіо!

МАРКОВСЬКА У Вас радио есть или телевизор? Что говорит?

ВУСИК Яке радіо? Яке телебачення? Де? У нас же з Вами сіра зона. Сіра!!! Ми ж тут від усього світу відрізані. Ото тільки Расея й віщає. А більш - нічого й нікого. Ні радіо, ні телебачення, ні інтернету тобі, телефон і той, паразит, мовчить. Одним словом, сіра зона. Зона...сіра-сіра...

МАРКОВСЬКА *(Знітившись)* Нет, но Вы же сказали...

ВУСИК Говорить українське радіо? *(Починає сміятись)* Ви, вибачайте, Афродіто Веніамінівно, не пам'ятаєте? Це ж із репертуару Штепселя і Тарапуньки! Не пам'ятаєте? Ну я-я-як же? Згадайте. Штепсель каже: «Кто это говорит?» А Тарапунька йому у відповідь: «Говорить українське радіо. Київський час - 14 година».

МАРКОВСЬКА *(Розчаровано)* А-а-а, Вы в этом смысле. А я так поняла, что у Вас Украинское радио есть.

ВУСИК Звідки? Ми ж у сірій зоні, як на Марсі. А ну, помовчимо. *(Встає, на кілька сходинок піднімається по драбині, прислухається, присідає)* О, наче, стихло. Але таки перестрашуємось, дочекаємося марсіанської тиші.

МАРКОВСЬКА На Марсе не стреляют. *(Встає, підходить до книжкових полиць, бере книжку, гортає)*

ВУСИК Хто його знає, що в них робиться на тому Марсі. Не близьень світ – 56 мільйонів кілометрів і пів року льоту в один кінець. Хоча, як прикинути на наші українські дороги, то й по землі від нас до Києва можна пів року їхати. Так, це я про що? Ага, недавно прочитав ось що. Не тільки американський космічний апарат на Марсі був аж тричі, про що всі знають, а й американці, ну, тобто, люди, там були, таємно. Уявляєте? І досліджували вони червону поверхню планети. Але інопланетяни настійливо їх так попросили. Мовляв, мандруйте, хлопці, звідси, самі знаєте куди, допоки цілі. От. Інші пишуть – фейк. Я теж, щоправда, у це не вірю. А от те, що інопланетяни землян послали – точно. Вірю. Нащо їм такі капосні гості, які і на своїй планеті порядку не наведуть, а в космос пруться? До речі, у древніх римлян – Марс - Бог війни, і планета названа на його честь.

МАРКОВСЬКА Да, у них планета війни – и тишина. А у нас мирная Земля – и одни военные конфликты везде. А у нас еще и серая зона. И где? В Украине! В центре Европы! В XXI веке! Серая зона! Серая. И мы, серые мыши, в этой зоне стараемся выжить. А на нас охотятся – и уже поставлен капкан...

ВУСИК Хто Вам таке сказав, що ми - сірі миші? Ні, ми не сірі миші.

МАРКОВСЬКА И кто же мы, по Вашему, в данной ситуации, а Петр Свиридович?

ВУСИК Хто-хто? Жаби в болоті. Зелені. От хто.

МАРКОВСЬКА Почему именно... жабы? Да еще в болоте? И...и ...зеленые?

ВУСИК А які хіба у нас жаби бувають? Зелені. Як є – зе-ле-ні.

МАРКОВСЬКА Но почему именно жабы?

ВУСИК А чому – миші?

МАРКОВСЬКА Потому, что мы все, как мыши, разбегаемся с нашей земли. Вот где сейчас Ваши дети, жена?

ВУСИК *(Повільно спускається з драбини)* Дружина, Лідія Григорівна, Царство їй небесне *(Хреститься)* померла 12 років 4 місяці і 7 днів тому. Вдома померла, у Сумах. Володя, старший, - моряк, офіцер. Одружений. Двоє онуків – Вадим і Вірочка. Я у них до війни гостював. А Сашко, менший... Горе у нас, Афродіто Веніамінівно... *(Голос тремтить)* Під час одного з обстрілів... Ніна, невістка, загинула. А Костика, внучка мого, сильно поранило. От син із ним у Києві і живе. Усе по лікарнях. Старається руку дитині врятувати. Уже 11 операцій хлопцю зробили. Бізнес у сина прахом пішов. Ну, якусь там децицію вдалося вивезти, та все йде на лікування. Ось такі справи. А у Вас?

МАРКОВСЬКА Когда война началась, муж мой, режиссер нашего театра Александр Игоревич Марковский, умер прямо перед телевизором. У него сердце слабое было, он два инфаркта перенес, не выдержало. Детей у нас нет, родственников тоже. На всем белом свете только и осталась племянница Сашина. Но она очень далеко. По нынешним временам дальше, чем на Марсе – в Англии живет. До войны звала нас к себе. Но Саша категорически отказался с Украины уезжать. Когда война началась, Лариса даже деньги на дорогу выслала, а я все сомневалась, откладывала. А теперь вот... Я одна... Совсем одна... Даже без своего Александра Игоревича. его могила - там, на той стороне, в ДНР, осталась... А я здесь...

У цей час із дзеркала вилазять уже дві чорні тіні і починають свій короткий танок. Їх бачить тільки Марковська. Спочатку злякано затуляється книжкою, потім її опускає і дивиться здивовано. Тіні зникають. Вусик у цей час щось шукає під драбиною.

ВУСИК О, знайшов. *(Ставить на стіл пляшку)*. Наливочка власного виробництва, полунична. Оце єдина пляшечка зосталася. Запрошую до столу.

МАРКОВСЬКА *(Відмороженим голосом, з паузами після кожного слова)*. Петр Свиридович, а у Вас здесь привидения живут? Да?

ВУСИК Які привиди? *(Здивовано дивиться на неї, у цей час повільно ставить на стіл чарки. Пауза. Про себе)* Це ж треба такому статися, ай-я-яй.

Злякалася. Обстрілів злякалася. От біда. *(Підходить до неї)* Афродіто Веніамінівно, Ви заспокойтеся, ніяких привидів немає. *(Бере її за руку і веде до столу, сідають, жінка в руках все ще тримає книгу, якою прикриває груди).*

МАРКОВСЬКА Но я же их отчетливо видела. Вот здесь!

ВУСИК Що бачила?

МАРКОВСЬКА Черные тени. И они...они...танцевали.

ВУСИК То не Ви, то Ваш страх такі картини бачить. Ви знаєте, я ще з дитинства обстрілів боюся...і... звуку літаків. Я народився у вересні 1941-го року. Точного дня народження немає. Батько з перших днів війни пішов на фронт – і не знав чи я на світ з'явився. Мати мене довго не реєструвала. Казала: «Іван скоро повернеться. Погонить німців – і повернеться. Тоді я сина й запишу». Через багато років наш сусід дід Митро (так його в селі величали) розповідав, що примітили: я починав плакати задовго до нальоту ворожої авіації, немов відчував її. Дід тоді залазив під мою колиску, яка була підв'язана до стелі, – і там ховався. Вірив, що немовля – янгол, тож Бог янголятко вбереже, а заодно і його. Мені й досі вчувається голос діда, як він шепоче «Отче наш». Після того, як дід Митро усе це розповів, я зрозумів звідки знаю Молитву. З народженням вона прийшла і війною. Усе життя молюся. І Ви – моліться. Воно легше буде. Перехрестіться і скажіть: «Боже, спаси і сохрани, помилуй мене грішную, від злої сили, від напасті, від злих людей». Тричі. Ну? *(Марковська мовчить, здивовано оглядається).* Ну? І чому Ви вклякли, мов та жаба? Давайте, вип'ємо. *(Наливає в чарки)* Пийте! *(Він хреститься, шепоче, випиває першим. Потім вона випиває, хреститься, шепоче «Боже, спаси й сохрани»)* Ну, слава Богу, прийшла до тям. Ох, і славна наливочка, правда ж? Давайте ще по одній! *(П'ють).*

МАРКОВСЬКА Спасибо. Хороший напиток, но я...я *(Ображено)* не жаба.

ВУСИК Жаба, Афродіто Веніамінівно, жаба, як і всі ми тут. Але що не миша – це точно.

МАРКОВСЬКА Не понимаю.

ВУСИК А що тут розуміти? Миші мають вибір. Залишитися – і лізти в мишоловку за сиром чи втекти куди подалі – і бути на свободі. А жаби з болота не втечуть. Ні! Бо неможливо. До речі, Ви коли-небудь цікавилися: от як живуть жаби в болоті? Ну, що вони, приміром, їдять? Як, вибачайте, спарюються, розмножуються, здихають? Загалом, як часто Ви слухаєте жаб?

МАРКОВСЬКА Ну, до войны...иногда...весной...В нашем пруду...

ВУСИК От і влада ставиться до нас, як до жаб. Їх не цікавить ні як ми, пенсіонери, живемо, ні як помираємо. Від нас їм потрібне лише кумкання, та й то - раз на п'ять років, під час виборів. Так що ми з Вами, дорогенька Афродіто Веніамінівно, жаби в болоті. А болото - це капкан. Тікати немає куди і ніяк. Отак от... Слухайте, ну гарна ж наливочка. Аж душу гріє, чесне слово. Така полуничка у 14-му році була! Ох і полуниці вродили. Отакі! *(Показує)* Це ж іще з того врожаю...Давайте за жаб вип'ємо, а?

МАРКОВСЬКА За натуральных или... за нас?

ВУСИК А давайте, і за них, і за нас. Бо хто його знає, хто із нас натуральні жаби, а хто - ні.

МАРКОВСЬКА Петр Свиридович, да Вы что? Сомневаетесь?

ВУСИК Та Ви знаєте, я оце як прочитав, що в Швейцарії побудували (!) за рахунок держави (!) спеціальний перехід для жаб... через автомагістраль... Спе-ці-аль-ний! Для жаб! І подумалося: а хто із нас жаби? Це ще довести треба.

МАРКОВСЬКА В таком случае предлагаю выпить отдельно за жаб и за лягушек.

ВУСИК Не зрозумів.

МАРКОВСЬКА Ну, они пусть будут жабы, а мы вот как бы лягушки.

ВУСИК Ні, ну правильно. Яюсь же треба розрізняти, раз ми вже не люди. Хай буде й так. П'ємо. За жаб! Хай їм здоровиться. *(Цокаються. Випивають. Вусик відразу ще наливає)*

МАРКОВСЬКА А теперь за лягушек. *(Стишено)* То есть, за нас.

ВУСИК Правильно. Тепер за «лягушек». Хоча, яка різниця? Ні, я до того, що чисто біологічно, так без різниці. А от як що ми – це вони, а вони – це не ми, то воно – різниця. Тобто, за нас! *(Наливає, цокаються, випивають)* А що за книжку Ви з рук не випускаєте? Незручно ж із книжкою пити. Воно й неетично яюсь ...перед автором. Ми ж його третім не візьмемо? Навіть заочно не вийде...от...

МАРКОВСЬКА А автору не все равно?

ВУСИК Ну, дивлячись якому. Ану, дайте гляну, хто з нами весь цей час третім був? *(Бере з її рук книгу, дивиться, читає)* О, Дара Корній. Унікальна письменниця. «Золотий письменник» Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова». До речі, моя улюблена. Вона так навдивовижу красиво і ефективно популяризує українську міфологію – просто диво. Вона ж на її основі створює Український Всесвіт. Я її книжки дітям на уроках читав. Уявляєте, на вивчення грецької міфології у нашій шкільній програмі зі Всесвітньої історії відводиться дві години, а на ознайомлення з українською міфологією – нуль уроків! Уявляєте? А в цій ось книжці – що не речення, то педагогічна премудрість і правило життя. Хочете процитую? Якраз про сірий колір.

МАРКОВСЬКА ???

ВУСИК Ні, не про нашу сіру зону. Але про те чому саме вона з'являється. *(Відкриває, читає)* «Ні, сірі не звірі, Мальво. Вони – люди. Звірі набагато ліпші від людей. Повір, я знаю. Я читав серця сірих. Людина легко перетворюється на монстра, особливо та людина, яка втратила віру і відчула власну вседозволеність і всемогутність. Сірі дуже довго і наполегливо роз'їдали світи зсередини. Це сталося не за один день. Байдужість завжди породжує сірість, байдужою біомасою легко маніпулювати. Сірі очолили уряди у світах. Нелюбов породжує сірість. Абсолютна відсутність любові – це сутінь».

МАРКОВСЬКА Как точно сказано – «сутінь». А как это будет по-русски?

ВУСИК «Сумрак» буде російською. Тільки, навіщо це Вам, вельмишановна Афродіто Веніамінівна? Ви не розумієте української? Не вивчали? Знаєте, коли по нас оце зараз гатять із чорт знає чого і як, Ваша цікавість у перекладі, вибачте, дратує.

МАРКОВСЬКА Вибачте, звичка. Я з Тернопільщини, але... так сталося. Я все життя служила в театрі російської драми. І репертуару українською мовою там, зрозуміло, не було. До того ж, мовне середовище... Усі ці роки... не зовсім престижно... якось... було говорити українською ...

ВУСИК Інтелігенція! Говорити рідною мовою не зовсім престижно? До чого ж ми дожилися? І це – інтелігенція?! Точно сказано, що один Василь Стус десятків тисяч вартий. Особливо, якщо ці тисячі – сірі-сірі істоти.

МАРКОВСЬКА Я не сіра!

ВУСИК Правильно, не сіра, бо жаба, зелена.

МАРКОВСЬКА Ну, зачем Вы так? Ой, вибачте...

ВУСИК Та чому я Вас маю вибачати? Хіба ж це тільки Ви? Я пам'ятаю, як прийшов працювати тут у школу. І як сміялися з моєї української поза уроками. Та й на уроках, доки діти звикли, було дуже важко. І я не Стус, і було це не в радянській Україні, а в незалежній... Що ж тоді з Вас дивуватися? (*Мовчки наливає лише собі. Випиває*) Але ж це було до війни. А зараз? По нас стріляють за наказом, який віддається російською, розумієте? Як сказала Ліна Костенко, «обростаєм абсурдом». Ви читали її «Записки самашедшого»?

МАРКОВСЬКА Конечно. Этот роман такого шума наделал в свое время. Простите... Я автоматически російською...

ВУСИК Зрозуміло. Ви і роман російською читали. А я українською. І назавжди вкарбувалися її слова про мову: «У всіх країнах мови як мови, інструмент спілкування, а у нас це фактор відчуження. Глуха ворожість оточує нашу мову, навіть тепер, у нашій власній державі. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються. Україна – це резервація для українців. Жоден українець не почувається своїм у своїй державі. Він тут чужий самим фактом вживання своєї мови. Але ж якщо мова – це Дім Буття, то чого ж ви мене виживаєте з власного дому?! Це бандитизм. Це імперський вірус. Це гарячка Ебола. У мене вже кров проступає з вух, коли я чую, як ображають мій народ. І хоч би російською говорили по-людськи...». А я скажу прямо: гелгочуть як гуси – расейською. У їхній вимові і російської мови жаль. Ну, з ким не спілкуєшся – усі горбачови. Тільки той філософствував, а у нас – творчість на основі фені і мата – і виходить гібрид-ерзац-мішанка.

МАРКОВСЬКА І у мене?

ВУСИК А Ви чим кращі? Не матюкаєтесь у голос? І це досягнення?! Вас сформувала «языковая среда». «Отака біда у моєї корови: має бідна язика, та не має мови».

МАРКОВСЬКА Я не ко-ро-ва!!!

ВУСИК А то не я сказав, а Глазовий. Йому видніше.

МАРКОВСЬКА (*Підходить до книжкових полиць, витягує книжку, гортає, читає*) «- Що ж ти хочеш від суспільства, яке за одне століття пережило три

суспільні формації? – сказав Лев, інвертований на пустелю. – Монархію, та ще й російську, соціалізм, не апробований на дрозоділах, а тепер ще й олігархат під псевдонімом «демократія». Ніколи не жило наше суспільство нормальним життям, не знає ні своїх прав, ні своїх обов'язків. Це ж не Англія, де є тяглість традицій. Де навіть Конституції немає, а всі права і обов'язки написані у людей в голові.

- Розумна нація, - каже дружина. – Недарма ж у них на троні переважно жінки. І в Нідерландах уже років сто королеви. Час би вже й нам обрати жінку». Я, народна артистка України Афродіта Марковська, Ліну Костенко читала українською мовою, як поезію, так і прозу, пане Вусик. Я – українка, але мені простіше говорити російською. Мені так комфортніше.

ВУСИК От-от, комфортніше, без зусиль. Так-так, Ви – народна, а вона – просто Ліна. Велика поетеса – і просто Ліна. У контексті того, що Ви щойно проциту... *(Обриває фразу, пауза)* А знаєте...що? *(Спочатку сердитий, потім раптом сміється, чухає потилицю)*. От що! Раз ми вже й так тут жаби в болоті, то що ж робити? Пропоную: вибори у нашому болоті, ну, тобто в підвалі ...оцьому.

МАРКОВСЬКА Какіє такіє вибори?

ВУСИК Звичайні. Ви ж щойно про це у Ліни Костенко прочитали. Щойно. Самі. Ви ж не просто так мені це озвучили? Ви ж щось мали на увазі?

МАРКОВСЬКА Я? Нічого не мала. Я лише процитувала. Я за чесність у всьому, «ЗА» прозорість у словах.

ВУСИК О, вже й передвиборча риторика з'явилася. Зауважте, українською мовою. От що значить – лише згадка про трон.

МАРКОВСЬКА Ви при своєму розумі?

ВУСИК При своєму. Зараз вибори головної жаби нашого болота, тобто капкану, ну, начебто президента нашого підвалу і проведемо. Ви ж самі про це згадали. Прочитали...

МАРКОВСЬКА *(Довго на нього дивиться, з викликом)* А я згодна!

ВУСИК Прекрасно. Десь у мене тут і скринька для голосування була – я для онука в школу колись робив. Якусь гру вони там проводили. Вчителька дякувала. Казала, що гарна скринька вийшла *(Знаходить, ставить на стіл коробку, пофарбовану в жовто-блакитний колір, показує)* Ну, от вона і є. Можете перевірити на міцність.

МАРКОВСЬКА Так вона ж непрозора.

ВУСИК А Ви хочете прозору? Так де ж її тут візьмеш? *(Перевертає, відкриває дно)* Ви підійдіть, перевірте – чи немає подвійного дна, сторонніх предметів, паперу. Підходьте.

МАРКОВСЬКА *(Підходить, занурює руку)* Тут нічого немає.

ВУСИК Ви подумали, що я вибори підтасовуватиму?

МАРКОВСЬКА Ні. Просто...Вибачте, а Ви знаєте, як буде слово «жаба» чоловічого роду?

ВУСИК А як же воно буде? *(Тре підборіддя, смакає вуса, щось бубонить собі під ніс)* Та як же воно звучить? Жаб чи що? А Вам навіщо, пані Афродіто?

МАРКОВСЬКА Ну, Ну...На всяк випадок... А раптом Ви виграєте вибори...

ВУСИК А-а-а, ну тоді це справа інша...

МАРКОВСЬКА То як? Може, «лягушка» простіше?

ВУСИК Один чорт – що «жаб», що «лягушок»! А чим Вас «президент» не влаштує? Президент він і в Африці, і в Антарктиді, і серед звірів, і серед людей – пре-зи-дент! *(Підіймає палець вгору)*

МАРКОВСЬКА І ми з Вами будемо вибирати президента на обідньому столі?

ВУСИК Ви праві, якось воно неестетично...

МАРКОВСЬКА На полу тоже не камільфо...

ВУСИК Це Ви спеціально знову?

МАРКОВСЬКА Что?

ВУСИК Та не «чтокайте» Ви!

МАРКОВСЬКА Вибачте, це я перед виборами хвилююся.

ВУСИК А-а, тоді зрозуміло. Ну, так би й сказали, що Ви вже розпочали передвиборчу кампанію.

МАРКОВСЬКА А Ви?

ВУСИК Думаю про організацію виборів відповідно до європейських вимог.

МАРКОВСЬКА І що Ви надумали?

ВУСИК А давайте, знаєте, що? Проведемо вибори відкрито, на зеленому полі. Щоб свідками чесності стала природа. Як така пропозиція?

МАРКОВСЬКА І де ж це Ви тут, у підвалі, поле таке візьмете?

ВУСИК А ось де! *(Підходить до більярдного столу і знімає чохол)*. Подобається?

МАРКОВСЬКА *(Підходить, гладить поверхню столу)* Ми будемо грати в більярд?

ВУСИК Грати?! Ні. Голосувати будемо. На столі! Згодні? Так буде естетично?

МАРКОВСЬКА Так буде навіть красиво. Але як ми голосуватимемо? Вибачте, я хвилююсь... Я по-русски...Если Вы проголосуєте за себя, а я за себя, то что получится?

ВУСИК Гм! Ситуація. *(Чухає потилицю)* А як же вони планують вибори на Донбасі проводити? Як же це воно по-морелівському чи по-штайнмаєрівському, чи ще там когось має бути? Як? Скажіть, га?

МАРКОВСЬКА Может, мы не избирательными бюллетенями, а анкетами проголосуем?

ВУСИК Це як?

МАРКОВСЬКА Ну, мы с Вами сами напишем имена.

ВУСИК А як же міжнародні спостерігачі? Вони ж вибори легітимними не визнають.

МАРКОВСЬКА А где они, наблюдатели эти?

ВУСИК *(Показує пальцем вгору і підіймає голову догори)* Там!

МАРКОВСЬКА *(Підводить голову догори. Пауза. Дуже серйозно)* Понимаю! А как нам быть?

ВУСИК От морока! Жаби й то не вибереш.

МАРКОВСЬКА Царевны!

ВУСИК Без виборів нікого не буде! Що ж його ...А давайте...Давайте ...У два тури, а?

МАРКОВСЬКА Это как?

ВУСИК А так. Два рази будемо голосувати. Хто більше голосів набере – той і президент. Тобто...Хто? *(Чухає потилицю)* Хто? Жаб? Лягушок? Тьху ти! Одним словом, начальник.

МАРКОВСЬКА Я згодна.

ВУСИК *(Про себе)* Попустило. Уже не хвилюється.

МАРКОВСЬКА Що робити?

ВУСИК Ось Вам зошит - виривайте листки, робіть бюлетені, пишть прізвища кандидатів.

МАРКОВСЬКА *(Починає писати. Із дзеркала з'являються уже три чорні тіні і танцюють. Вусик не бачить)* Мамочка! *(Починає хреститися)*

ВУСИК Афродіто Веніамінівно, Ви ж виборча комісія! Не можете виборців порахувати?

МАРКОВСЬКА *(Заїкаючись)* Все-е...все-е ...Все-ех?

ВУСИК *(Озираючись)* А у нас так багато електорату? Ви хочете рекламну акцію провести чи дебати?

МАРКОВСЬКА Бю-бю-ллетени и на привидений делать?

ВУСИК *(Почував потилицю, відсмикнув різко руку)* Я від Ваших слів, пані Афродіто, скоро дірку собі в потилиці протру. Ви мені сон рябої кобили розкажете?

МАРКОВСЬКА *(Злякано заперечливо хитає головою)*

ВУСИК Не треба ні на яких привидів розраховувати, бо їх тут немає.

МАРКОВСЬКА Хорошо. Я поняла. Нет. Значит, что-то со зрением.

ВУСИК Знову на російську перейшла. Та не лякайтеся Ви. Уночі всі коти чорні, а коні сірі. А у нас у підвалі – не ніч, зате сутінки уже є. Ну, то як? Підготуємося - і будемо голосувати. Голосуватимемо з різних боків столу.

МАРКОВСЬКА як підготуватися?

ВУСИК Ну, я краватку пошукаю. І костюм у мене тут десь є.

МАРКОВСЬКА Зрозуміло. Ви тут живете.

ВУСИК Ні, я тут переховуюсь. Це я так гараж пристосував. Двері засипав і забив, ляду зробив - от і бомбосховище.

МАРКОВСЬКА А чому ж я Вас, скільки тут живу, лише кілька разів і бачила?

ВУСИК У Вас, пані, такий величезний капелюх, у якому Ви на город виходите, що я дивуюсь як у ньому Ви загалом щось бачите. Як взагалі ...у такому ...у таких обладунках, Ви, вибачайте, город сапуєте? Моркву видно?

МАРКОВСЬКА Моркву, цибулю і картоплю, кабачки і петрушку, осколки і нерозірваний снаряд, який у капусті застряг, - усе видно і все можна знайти. Крім...крім хліба...

ВУСИК То Ви, мо', їсти хочете, Афродіто Веніамінівно?

МАРКОВСЬКА А у Вас хліб є?

ВУСИК Та де там?! Гуманітарка давно була, і солдати наші нічого не підвозили – їх зараз висліджують оті причмелені з того боку. Важко їм до нас добратися. А от що в мене є, так це консервація власного приготування. Зараз ми це організуємо. *(Метушиться, ставить на стіл банку з огірками, з помідорами, з кабачками).*

МАРКОВСЬКА *(Задумливо)* А мені хліб сниться. І чомусь не духмяний, справжній, який до цієї війни у магазині купувала, а отой страшний – із мого післявоєнного дитинства. Просинаюсь наче від того присмаку ...посеред ночі...Не знаю з якої зелені мама ті коржички пекла, але пам'ятаю, що додавала туди лушпиння з картоплі і притрушувала злегка борошном. І був той хліб таким гірким. Тепер про голод 46-47-го років і не згадують. А ми ж його пережили...

ВУСИК Я теж пам'ятаю ті роки. Ми з хлопцями у ховрахів зерно відбирали. Вони з поля натягають у свої нірки, а ми повигрібаємо. Батько у ступі потовче те зерно, обдере. Однією рукою. Він з фронту без руки повернувся. Мама додавала листя лободи, ясеня. І такі хлібці дрібні пекла. Я їх теж і досі пам'ятаю. Навіть смак.

МАРКОВСЬКА Невже й зараз до цього дійдемо?

ВУСИК Афродіто Веніамінівно, та що Ви таке кажете? Ось вийдемо на поверхню – і все буде добре. Давайте, знаєте що? Разом стіл накріємо. Допоможіть, прошу Вас. А то ж які вибори на голодний шлунок? То не вибори, а знущання якесь. Допомагайте.

МАРКОВСЬКА Петре Свиридовичу, вибачте, а посуд у Вас хоч якийсь є?

ВУСИК Ще й який є! Половина сервізу вціліла. Ось погляньте! *(Показує на полицю)*

МАРКОВСЬКА Для наших харчів і менше вистачить.

Викладають на тарілки овочі. Вусик забирає банки і відносить під драбину. Там і залишається. Вовтузиться, щось шукає, там щось падає, бубонить нерозбірливо. Марковська розставляє тарілки, роззирається, знаходить виделки, серветки. Виходить Вусик. Він у костюмі, у білій сорочці, з вишитим метеликом на шії. Марковська застигла на пів дорозі до столу.

ВУСИК У такому вигляді можна до столу?

МАРКОВСЬКА Вам - можна, а мені – ні.

ВУСИК Ну, що Ви, Афродіто Веніамінівно? Ви завжди прекрасні, навіть у капелюсі.

МАРКОВСЬКА Звідки Ви знаєте?

ВУСИК *(Хитро підморгуючи)* А я давно за Вами спостерігаю. Ви ж за сусіднім парканом живете. Прошу до столу. Чи Ви так і стоятимете з виделками? На фуршет натякаєте?

МАРКОВСЬКА Ой! *(Швиденько кладе все на стіл).*

Вусик відставляє стілець, Марковська поправляє зачіску, хустку, демонстративно елегантно сідає до столу. Вусик сідає поряд. Серветку кладе на коліна.

ВУСИК Пропоную підкріпитися чим Бог послав. А Ви знаєте, у нас же ще по краплі залишилося! *(Наливає. Останні краплі доливає собі. Хоче захвати пляшку. Марковська перехоплює його руку).*

МАРКОВСЬКА Загадуйте бажання і задувайте в пляшку.

ВУСИК Вірите, що збудеться?

МАРКОВСЬКА І Ви повірте.

ВУСИК Щоб онучок здоровий був! *(Задуває у пляшку, що в красивому чохлі з лози, закручує, ставить під стіл).* За що вип'ємо?

МАРКОВСЬКА За майбутнього президента нашого підвалу!

ВУСИК Красиво звучить. Тобто, за царівну-жабу?

МАРКОВСЬКА Чи царя-жаба?

ВУСИК Звучить якось не того, та все ж... вип'ємо...знаєте, за що? Ми з вами укладаємо угоду про порядність у передвиборчій рекламі, програмі і дебатах.

МАРКОВСЬКА А ми це будемо проводити?

ВУСИК Та ми вже це робимо! Проводимо! З початком президентських виборів, колего! *(Цокаються, випивають)* То як Ви збираєтеся, пані кандидатко на найвищий пост нашого підвалу, перетворити наше *(Жест рукою)*...гм...гм ... болото на житлове приміщення?

МАРКОВСЬКА *(Оглядається)* Думаю, що тут треба... кухню організувати, щоб жити...

ВУСИК Спра-а-вді? Ну, тоді мені женитися треба...

МАРКОВСЬКА *(У цей час підносила огірок до рота. Її рука завмерла в повітрі. Вусик бере цю руку і направляє їй до рота. Марковська жує, пережувавши, переводить розмову на інше)* А звідки у Вас такий стильний метелик?

ВУСИК Учні подарували на випускному вечорі. Ще й з побажанням – «На весілля».

МАРКОВСЬКА Онучка?

ВУСИК Не доживу я до цього часу. На урочистий момент - моє власне весілля.

МАРКОВСЬКА І Ви вважаєте, що такий момент настав? І час для цього... яке ж слово підібрати? М-м-м...Час підходящий для цього?

ВУСИК А чим вибори відрізняються від весілля? Що там, що там є вибір і надії на краще майбутнє. І від того, кого ми обираємо, хоч для сімейного життя, хоч для країни – залежить наше з вами життя, яким воно буде. Ви ж, коли заміж виходили, не говорили, що «мені все одно», «я чоловіками не цікавлюсь». А чомусь під час виборів дуже багато людей повторюють, мов ті дятли, що «політикою вони не цікавляться, а на вибори взагалі не прийдуть». Це теж саме, що з весілля втекти!

МАРКОВСЬКА Никогда не думала в таком направлении. Интересное сравнение.

ВУСИК Ну, от знову розхвилювалися.

МАРКОВСЬКА А в чем это проявляется?

ВУСИК Ви починаєте говорити російською. Переключаєтеся - і навіть не помічаєте.

МАРКОВСЬКА Да? Не замечала.

ВУСИК Це нормально. Так і має бути, якщо людина білінгв.

МАРКОВСЬКА Хто-хто?

ВУСИК Білінгвами називають двомовних людей, для яких одна мова рідна, а інша дуже глибоко вивчена, при цьому з глибокою інтеграцією в культуру, традиції, історію носіїв цієї мови. Вона не просто стає мовою спілкування, а живе на підсвідомості. Інколи люди навіть плутають яка мова для них рідна. Я маю на увазі справжню мову, а не суржик. Володіння мовами на такому рівні свідчить про високий інтелектуальний рівень. Мені здається, Ви – білінгв.

МАРКОВСЬКА Цікаво. Ніколи над цим не задумувалася. І все ж, для таких урочистостей, як весілля-вибори, мій зовнішній вигляд, у порівнянні з Вашим, – не відповідає моменту.

ВУСИК Ну, що Ви? Ви неймовірно красиві, і зачіска, а хустка – так це ж взагалі фантастика у наш час!

МАРКОВСЬКА Це ще моєї прабабусі хустка. А вона служила в імператорському театрі. Збереглася. Єдина коштовна річ у нашій родині була. Під час війни усе, що можна було, на харчі виміняли, а хустку зберегли. Пам'ятаю, закінчувала 8-й клас. До сусіднього села в школу ходила. Ні чобіт, ні пальта не було. Пішла працювати в колгосп - заробила полотно конопляне. Пофарбували його і пошили піджак. А вже перші хромові чоботи, плюшку і драпове пальто справила собі після 10-го класу, як два роки колгоспні буряки полола та копала. Треба було відпрацювати саме два роки, щоб паспорт дали. Згадується той час і завжди одне й теж: почуття голоду - хочеться їсти... А хустку зберегли. Хоча бабусі, потім мамі моїй багато-багато разів пропонували її продати чи обміняти, але вони її зберегли. А от мені, щоб передати цю хустку племінниці, - навіть можливості немає. Чи ж збережеться вона у цій війні?

ВУСИК Що? А чи це не та знаменита хустина Марії Заньковецької, що її відома артистка подарувала Льву Толстому?

А що на ній пропечатано,

Записано що на хустині?

А які на ній береги були –

Тернові чи буйно-сині?

А може, була прачорна,

Вогненними маками палена,

Шовковиста, відзігорна,

Торочкою сліз ужалена?

Афродіто Веніамінівна, будь ласка, підведіться, підійдіть до світла - я хочу роздивитися цю хустку.

Марковська підводиться, виходить на середину, розправляє руки і продовжує декламувати вірш Івана Драча «Хустина Марії Заньковецької, подарована Льву Толстому», демонструючи при цьому хустину, на якій квітами вишита

різнокольорова карта України. На екрані зверху з'являється велике зображення цієї хустки.

МАРКОВСЬКА Ні, моя прабабуся не була такою видатною актрисою, як Марія Заньковецька. Вона була просто актрисою і вірно служила в театрі, вірніше – театру, хоча її також звали Марією. А потім вийшла заміж – і театр залишився в молодості. Вона - Марія Христофорівна Вершиніна (по чоловіку). Але... Іван Драч передав відчуття неймовірно точно. *(Декламує)*

А як вона запиналась,

Марія, хустиною тою?

Тримай-но люстерко, історіє,

(Вусик підводиться з місця, підходить до дзеркала і пересуває його до Марковської, опирається на нього, милується актрисою. Вона повертається і продовжує, дивлячись у дзеркало)

А я задивлюсь, постою,

Рівненько тримай, не

оглядайся, -

Нема ні попереду, ні позаду

Артисток таких тернооких

І мені і тобі на досаду!

Як грала Марія Олену

В «Глитаєві, або ж Паукові»,

Божевільну хустину зривала –

Так руки не рвуть у закові,

Як вона її люто кидала,

Проливши коси безголов'я

На дивне своє білогруддя,

На дике своє чорнобров'я!

Шпурляє жіноцтво так долу

Свою стужавілу розпуку,

Притоптує з притиском –

витиском

Свою наболілу муку,

А потім хустину руками

На два кінці світу розводить –

Терновим отим чорнокриллям

Із безуму в безум заводить!

- А Толстой сидів у театрі, -

Згадає Марія цю тему, -

І нещасна моя хустина

Сподобалась страх Толстому.

Він очі підняв на мене,

Як дві великодні свічки, -

Нищівні свої, пронизливі,
Учеписті чоловічки.

- Біжи, - він казав до сина, -
І моли ради всього святого,
Попроси ту сльозу-хустину,
Скажи, мовляв, для Толстого...-
І вже та сльоза-хустина
Лягла на коліна Толстого,
І він окропив її слізьми
Ради всього святого.

А згодом Марія світилась
У святая святих – кабінеті,
Він лаяв цензурні викреслення
Про себе в паризькій газеті,
Дивився так буйнобородо
Іронічним, могутнім левом:
- А Чехов вас тільки й кличе:
«Хохлацька моя королево!»

ВУСИК *(Відійшов від дзеркала, продовжує декламувати)*

Та з ним я в одному не згоден –
Не йдіть до Александрінки.
Платня там, ще й привілеї:
Премного всілякої пінки,
То ваше правдиве покликання –
Ця мокра від сліз хустина.
Доля народу вашого –
Ось стежка до правди єдина!

Я знаю, вам прагнеться
простору,
Кортить європейської слави. –
Ходив він під ста томами,
В опорках, як біс, лукавий.
Чув я, що сивий Стасов
Перед вами упав на коліна.
Геніальна ви справді жінка,
Бо у вас є таємнича хустина...

Так жартував він і тішився,
Аж просто гасав по кімнаті.
Світилась Марія ...і грілась
На цьому шаленому святі,

А граф, як дитина, з хустиною
Не знав, де її притулити.
Чи подив вузлом зав'язати,
Чи в душу навіки пролити.

Дивилась Марія зачаєно,
Бо був він як правди подув
Розкутий і геть простористий,
Нещадний і, їй на подив,
Закладав все під шнур
толстовки,
Наче з якоїсь принуки,
Свої вузлуваті і вироблені
Ну зовсім селянські руки...

Так що ж на ній пропечатано,
Записано що на хустині?
А які на ній береги були –
Тернові чи буйно сині?
А може, була прачорна,
Вогненними маками палена,
Шовковиста, відзігорна,
Торочкою сліз ужалена?!

Та світить мені та хустина
Звідтіль, з кабінету Толстого.
Тож як мені присвітити
Ще словом до світла отого?
Навіки вона засвітилась,
Та зустріч прекрасна і світла!
Беріть, кому треба світла!
Призволяйтеся, прошу, до світла!

СЦЕНА ДРУГА ВЕЧІР

ВУСИК Ну, що ж, як радить поет, ходімте. Пішли призволятися до світла!

МАРКОВСЬКА Це ж куди?

ВУСИК Голосувати! Бюлетені Ви ж зробили. *(Підтримуючи Марковську під руку, підводить до більярдного столу)*. Щоб усе було демократично, давайте, разом вкинемо бюлетені, водночас, з двох боків столу. Так буде демократично і прозоро?

МАРКОВСЬКА Напевне. Давайте спробуємо. Тільки...Ви ж не забули, що ми голосуємо двічі?

ВУСИК Точно! (Дістає дві кулькові ручки, повертається). Ось – ручки! (Кладе з двох боків скриньки для голосування).

МАРКОВСЬКА Бере ручку, пише.

ВУСИК Бере ручку, пише.

Вкидають бюлетені. У цей час із дзеркала лізуть тіні, з обох боків столу збираються, їх стає все більше. Марковська і Вусик ще раз повторюють процедуру голосування. Коли вкидають бюлетені, починається танок тіней.

МАРКОВСЬКА (Скрикує) Мамочка! (Прожогом кидається до Вусика, оббігаючи стіл, притуляється до чоловіка, він обіймає її за плечі. Разом спостерігають за танком. Тіні танцюють всюди, навіть на більярдному столі, беруть скриньку, передають її з рук в руки. Чується гул. Танець обривається, тіні зникають. Чоловік і жінка стоять у заціпенінні).

МАРКОВСЬКА Вы это видели?

ВУСИК Ба-ба-чив. Сам. Своїми очима. Як таке може бути?

МАРКОВСЬКА Господи, как страшно! Я чуть не умерла. Вы и сейчас будете утверждать, что приведенный у Вас здесь нет?

ВУСИК Уже не буду. Цікаво, хто це чи що воно таке? Чортівня якась!

МАРКОВСЬКА Вот именно.

ВУСИК А, може, це не привиди...

МАРКОВСЬКА А кто тогда?

ВУСИК Хто ж його знає. Коли я на пенсії вже приїхав сюди до сина, із Сум, продовжив займатися краєзнавством. Знаєте, легенди Сумщини, які я все життя збирав, і легенди Донеччини різняться. Там присутні духи лісу і поля, розповіді про неприкаяні душі померлих від Голодомору. Але всі ці образи, які живуть в легендах, переказах, – на землі. А тут, на Донбасі, вони зовсім інші. І це зрозуміло. Люди, які тут живуть, постійно втручаються в сферу мертвих – світ Нави, як називали у слов'ян, або як у древніх греків – царство Аїда.

МАРКОВСЬКА Что Вы имеете ввиду?

ВУСИК Роботу в шахтах, видобуток вугілля. За багато тисячоліть люди навчилися брати від Природи все, що можна. А от щоб віддавати, стати надійними партнерами з нею – на жаль, не йдеться.

МАРКОВСЬКА А при чем здесь вот эти танцы привидений?

ВУСИК Ви ж не дослухали! Так от, більшість легенд Донбасу мають цілком реальну основу: від Духа по імені Шубін ще з часів перших шахт і до нинішніх духів уранових шахт, засекречених у радянський час. А що таке уранові шахти? Це високий рівень радіації, мутації, а відповідно і лабораторні дослідження у СРСР. Чи були вони на людях – втаємничено, напевне, назавжди. Бо хто ж нам відкриє, особливо зараз, архіви колишнього КДБ? До речі, Афродіто Веніамінівно, а Ви знаєте, що в Донецькому басейні корисних копалин є алмази?

МАРКОВСЬКА Что? Никогда об этом не слышала. Это сказка?

ВУСИК Кожна казка, пані актрисо (чи Вам не знати?) має під собою підґрунтя, причому цілком реальне, як от, у Дарії Корній у її світах. А щодо алмазів, як стверджують «підземні» легенди, вони є. Метрополітен у

Донецьку ще з 1993 року все будували-будували і ніяк пустити не могли. Якщо вже до Євро-2012 цього не зробили, то тепер і поготів – уже не буде. Війна. Але метро у Донецьку ще у 40-х роках минулого століття вирішили побудувати. І навіть перші його гілки почали прокладати. Та наткнулися, як стверджували очевидці, на поклади справжніх, причому крупних алмазів. *(Показує, смішно трясє руками)* І вперше вони тут були знайдені ще в період Першої світової війни. Царський уряд тоді відмовився від розробки через дорожнечу видобутку. Воно і зрозуміло – війна. Що ж завадило в радянський період - невідомо, але справа знову ж таки була перед війною, але вже Другою світовою.

МАРКОВСЬКА Война как фатум Донбасса? Как проклятье?

ВУСИК Виходить, що так...

МАРКОВСЬКА Но почему?

ВУСИК Моя думка така. З підземним царством мертвих треба чесно співпрацювати, інакше - рано чи пізно, але - смерть. Сферу підземного світу варто порушувати лише з благими намірами, бо там ...по-іншому і дуже вигадливо карають за хапужництво, шахрайство, брехню, а головне – знущання над землею.

МАРКОВСЬКА И какие же наказания бывают?

ВУСИК Різні. Найстрашніше з них – затьмарення розуму, коли не одна людина, а дуже багато людей ходять по колу – і не бачать виходу з нього. Вони наче і не сліпі, бо бачать світ, але бачать усе як у кривому дзеркалі. Так і біжать по колу, метушаться, рвуться з нього, а все марно. Хоча до дверей – варто лиш рукою торкнутися, не те, що постукати, - і вони відчиняться, самі. Але люди не бачать цих дверей. Бо в їх очах світ перевернутий іншим боком, тим, що ближче до смерті, ніж до життя.

МАРКОВСЬКА А нам что эти тени, духи, привидения, не знаю как назвать, показывают? Зачем они пришли? Чего они хотят? Чего? *(Пауза. Потім схвильовано, майже кричить)* Слу-ша-йте! Да им же результаты наших выборов нужны. Точно!

ВУСИК Афродіто Веніамінівно, я розумію, що Ви схвильовані, але не меліть дурниць. Ні духам, ні душам, а тим більше привидам, результати наших з Вами виборів, ні на якого біса, вибачайте, гм-гм...гм-гм...не потрібні. Заспокойтеся.

МАРКОВСЬКА Я спокойна! Но уверяю Вас – им нужны наши бюллетени.

ВУСИК *(Підходить ближче, гладить по плечу)*. Заспокойтеся! Дишіть глибше і заспокоюйтеся – переходьте на українську мову. Може, Вам водички? Ні? *(Вона заперечливо киває головою)* Ну, тоді давайте так - спокійно...гм-гм...перевіримо Вашу версію. Перевернемо скриньку – і побачимо що там є.

МАРКОВСЬКА Киває головою на знак згоди.

Перевертають скриньку, витягують бюлетені, роздивляються.

ВУСИК Я Вам щиро вдячний, Афродіто Веніамінівно. *(Цілує їй руку)*.

МАРКОВСЬКА За що? І так очевидним був результат - Ви ж господар цього підвалу.

ВУСИК І все ж, я Вам вдячний за те, що Ви...Ви проголосували за мене.

МАРКОВСЬКА Я могла б і за себе, але який у цьому зміст, якщо все тут належить Вам?

ВУСИК Помиляєтеся. Увесь будинок і цей підвал - власність мого сина. Це він усе побудував, тож він і господар. А от тепер через війну ...отак...сам з дитиною. Жаль.

МАРКОВСЬКА А яка різниця Ви чи він? Це ж *(Показує рукою)* все Ваше.

ВУСИК Але ж Ви могли проголосувати за себе - і все змінити?

МАРКОВСЬКА І хто я буду на Вашій території? Давайте краще вибиратися нагору – і тоді там ми з Вами будемо в рівних умовах. А поки що – Ви господар.

ВУСИК Тихіше! *(Прислухається)*. Чуєте гул? Зараз не вийдемо!

МАРКОВСЬКА І скільки ж ми тут сидітимемо, пане новообраний президенте?

ВУСИК А доки не стане безпечно там, на землі, ...новопризначена прем'єр-міністр нашого підвалу, чи то пак – болота.

МАРКОВСЬКА А коли ж це Ви мене призначили, пане президенте, нашого болота?

ВУСИК А от кілька секунд тому!

МАРКОВСЬКА А це демократично?

ВУСИК Ну, любя моя, а де ж я Вам тут парламент візьму, щоб Вас особисто затвердив головною гранд-жабою чи лягушкою, то вже як Вам більше подобається?

МАРКОВСЬКА Ваша правда. Але мені потрібне письмове підтвердження Вашого Указу.

ВУСИК Добре. Пишу. *(Вириває із зошита листок, щось пише і підписується)*. Указ про Ваше призначення. Ось! *(Віддає їй у руки)*. Це якось треба відзначити.

МАРКОВСЬКА У нас хліба немає...

ВУСИК На жаль, немає. Але ж, як кажуть, не хлібом єдиним. Зараз-зараз. Зачекайте хвильку.

Витягує на середину крісло, жестом запрошує сісти. Поряд ставить стілець. Знімає зі стіни гітару. Підходить. Сідає поряд. Налаштовує інструмент. Співає пісню Володимира Висоцького «Баллада о правде и лжи».

МАРКОВСЬКА Як же тільки точно й актуально. Наче сьогодні написано. Ви любите Висоцького?

ВУСИК Любить треба Батьківщину і жінок. А такого геніального поета і співака, як Володимир Висоцький, я глибоко поважаю. *(Пауза)* Я його чув вживу. Колись був на його концерті, тому єдиному, який він у Сумах давав. Унікальна людина. Він усім своїм існуванням, творчістю, навіть неблагорозумними вчинками довів, що свобода людини залежить виключно від неї самої, незважаючи на владу, обставини, оточення. Незважаючи на все і вся! Свобода людини в середині її єства. І якщо її там немає, то зовні не буде ніколи.

МАРКОВСЬКА А я теж була на концерті Висоцького, у Києві. *(Пауза)*
Цікаво, а якби зараз... він... якби ще жив, то на чиєму боці був би?

ВУСИК Не знаю, але ні анексії, ні агресії не одобрив би – це точно. А Ви знаєте, що він в Україні тривалий час жив? Ні? Багато хто не знає. Після війни батьків Володимира Висоцького відправили служити в Україну, на Закарпаття, в Мукачево. Саме тут Володя і прожив до 1956 року. Навіть меморіальна табличка на тому будинку є. Власними очима бачив. А от на чиєму боці Висоцький був би зараз? Не знаю. Знаю лише з власного педагогічного досвіду, що дитинство найміцніше закарбовується в пам'яті людській. І саме воно впливає на формування особистості. Швидше за все, Висоцький мав би свою, власну, виключно його точку зору на все, що відбувається зараз. І свою якусь місію. Напевне, - миротворця, бо його творчість – інтернаціональна, вона об'єднує мільйони духом свободи. Він немов демонструє: дивіться – я вільна людина, незважаючи на все і всіх. Володимир Висоцький виховує піснями. У його творах глибокий зміст переплітається з музикою і змушує аналітично мислити, відповідально приймати рішення. Жаль, що поет так рано пішов із життя.

МАРКОВСЬКА Ми із життя рано не пішли. І що? Ось так жалюгідно доживаємо. Як жаби в болоті. Домучуємо це наше життя у сірій-сірій зоні.

ВУСИК Не треба, Афродіто Веніамінівно. Нашим дітям й онукам ще важче. Вони вже біженці у своїй країні. Кілька мільйонів офіційних переселенців. Тисячі вбитих і поранених молодих хлопців, які захищають кордони України. А ми ще живі і неушкоджені.

МАРКОВСЬКА І без хліба...

ВУСИК Ви хочете їсти?

МАРКОВСЬКА Ні. Консервація і в мене ще є... Хліб – це ж не тільки їжа. Хліб – це і дім, і мир, і тіло Христа. А от усього цього у нас і немає... Чуєте? Гуде!

ВУСИК *(Підіймає голову, прислухається, важко зітхає).* Гуде. А знаєте, що? Давайте, давайте... зіграємо. Ви грали в більярд?

МАРКОВСЬКА Ні. Якось не випадало. Нічого такого не грала.

ВУСИК Ні, не на сцені, в житті грали в більярд?

МАРКОВСЬКА У житті? Не пам'ятаю такого. Начебто, не було, не знаю.

ВУСИК А я грав. У нас у сільському клубі стіл більярдний стояв. Трофейний. Так у нас там такі турніри були, ого-го! Якби Ви тільки бачили! Із сусідніх сіл на змагання хлопці приходили. Не хочу хвалитися, але я вигравав. Завжди! Спробуємо?

МАРКОВСЬКА Що?

ВУСИК Як що? Зіграти!

Викладає кулі. Бере до рук кий, один настійливо всовує в руки здивованій Марковській.

ВУСИК А Ви знаєте, Афродіто Веніамінівно, що більярд – це не просто спортивна, а ще й філософська гра?

МАРКОВСЬКА Як шахи?

ВУСИК Можливо. Ось погляньте сюди. *(Показує кием. У цей час поступово посилюється зовнішній гул)* Уявіть, що стіл – це карта світу. А ми – як оці кулі. Хтось великий, могутній, у кого світ у кулаці, вдаряє по цих кулях – і розкочуються вони туди, куди їх направляє кий. Але ми... максимум, що можемо розрізнити, то це лише кий і руку, яка його тримає. Ми не бачимо гравця повністю, не уловлюємо його намірів, не бачимо його очей, що видають помисли. Бо ми нагнулися над столом, бачимо лише стіл та все чекаємо на удар. А бачити масштабно, мислити глобально, прораховувати удари тих, хто їх направляє, не вміємо. Чи не хочемо? А може, ще не навчилися... Тож і виходить ось так.

Ударяє по кулях і розбиває їх, вони котяться, одна з них потрапляє в лунку. Водночас зі звуком потрапляння кулі в лунку звучить надзвичайно сильний удар. Ляда зверху застугоніла. Драбина впала. Посипалася штукатурка. Чоловік і жінка ховаються під стіл. На столі кулі докочуються до лунок і одночасно звучать вибухи. Чотири кулі потрапили в лунки – чотири вибухи прозвучало. Світло згасло, блимає лише екран, на якому Земна куля. Поступово все стихає. Вони на колінах виповзають з-під столу. Марковська підводиться з колін першою, опираючись на кий. Уважно дивиться на стіл. Перевіряє лунки.

СЦЕНА ТРЕТЯ

НІЧ

МАРКОВСЬКА Это Вы? Это Вы все сделали? Ничего не видно!

ВУСИК *(Відпльовуючись і обтрушуючись, виповзає з-під столу, доповзає до обіднього столу, на якому стоїть гасова лампа, запалює її)* Що я зробив?

МАРКОВСЬКА Вы ударили – и сразу выстрелы.

ВУСИК Я при Вас по кулях бив, а не стріляв. «А от Самусеві вже давно треба було набити морду».

МАРКОВСЬКА Я-я-якому Самусеві?

ВУСИК Молодець! Уже й здоровий глузд з'явився. А Самусю - тому, хто по нас стріляє. Так починається роман Павла Загребельного «Левине серце». І сьогодні, у нашій ситуації, звучить він зовсім по-іншому, ніж 40 років тому, коли письменник це написав. Підтекст інший! Значення інше! *(Цитує майже урочисто)* «Самусеві вже давно треба було набити морду. Він заслужив цього акту покарання. Заслужив чесно й недвозначно, не могла порятувати його слава, не могли б захистити й усі ті, хто жив за Самусевою славою, як за високою греблею; досі рятувало Самусю від справедливої кари тільки те, що світ наповнений нерішучими людьми, а Світлоярськ, де відбувалися ці події, належав, які і всі населені пункти нашої республіки, до широкого світу, і, здається, ні в чому не становив ні збочень, ні відхилень, ні винятків».

МАРКОВСЬКА Петре Свиридовичу, а чому ми з вами тут ховаємося? Здається, вже не гуде. Давайте вибиратися нагору. Може, й ми ще комусь морду набити встигнемо?!

ВУСИК Чим?

МАРКОВСЬКА А у Вас же он рушниця стоїть.

ВУСИК А що? Давайте спробуємо морду набити.

(Піднімає драбину з долу, ставить, випробовує на міцність, бере рушницю, піднімається драбиною. Штовхає ляду. Вона не піддається. Він робить кілька спроб. Пригнічений сідає на верхню сходинку). Корчі б вас, самусі прокляті, ухопили!

МАРКОВСЬКА *(Знизу, тримаючись за драбину)* Не зрозуміла, що там?

ВУСИК Що-що? Не відчиняється!

МАРКОВСЬКА Що не відчиняється?

ВУСИК Ляда не піднімається – от що!

МАРКОВСЬКА Ану, злазьте! Я сама спробую.

ВУСИК Ви вважаєте себе сильнішою?

МАРКОВСЬКА Злазьте, Петре Свиридовичу! Я сама спробую.

Вусик повільно спускається з драбини. Марковська, обережно піднімається, стає на верхню сходинку, пробує підняти ляду одним плечем, потім іншим, але у неї нічого не виходить.

МАРКОВСЬКА Да что же это такое? Что?

ВУСИК Афродіто Веніамінівно, заспокойтеся. Спокійно спускайтеся з драбини. Я Вам допоможу. Тільки спокійно, бо ще впадете на мене – і роздавите.

МАРКОВСЬКА Я Вас? З якої радості?

ВУСИК О! Уже спокійна. Злазьте, злазьте швидше, а то, ще чого доброго, ляда провалиться. *(Допомагає Марковській спуститися, обтрушує її, поправляє хустину, зачіску).* А Ви рішуча жінка!

МАРКОВСЬКА Ми замуровані?

ВУСИК *Мовчить, похиливши голову.*

МАРКОВСЬКА Я Вас запитую: ми – замуровані?

ВУСИК Не знаю. Боюсь, що так.

МАРКОВСЬКА І що ж нам робити? Як вибиратися?

ВУСИК *(Стомлено сідає до столу, поряд ставить рушницю)* Я ж казав Вам, Афродіто Веніамінівно, що ми – жаби в болоті, а Ви – все миші та миші. Як жаби можуть покинути болото? Ніяк.

МАРКОВСЬКА Але ж ми – люди! Старі, немічні, але ж люди! Хіба так можна з людьми? Україна – це не хтось і десь. Ми також – Україна!

ВУСИК *(З сумом у голосі, повільно)* «Вітчизна – не хтось і десь. Я – теж Вітчизна». Це слова шістдесятника, письменника Івана Світличного. Ви переінакшили його слова.

МАРКОВСЬКА Я сказала, як думаю!

ВУСИК Думаєте вірно, тільки для самусів законів не існує. Бачите, не встигли ми подумати про те, щоб комусь морду набити, як нас уже привалили. Мабуть, злякалися Вашої, Афродіто Веніамінівно, рішучості. *Марковська спочатку посміхається, потім починає сміятися все голосніше, підходить до столу, тримається за стіл руками, її сміх переходить у нервовий регіт.*

ВУСИК Що з Вами, Афродіто Веніамі...Афродіто! *(Підхоплюється з-за столу, термосить її за плечі)* Що з Вами, Фродю? Фродю! Заспокойся!

Заспокойся! *(Вона починає плакати і притуляється до нього. Хустина сповзає і падає на підлогу. Він гладить її по голові. Відхиляє голову. Витирає сльози. Цілує в губи, довго, красиво, пристрасно. Вона затихає. Стривожено дивиться на нього).*

МАРКОВСЬКА Что? Что Вы делаете?

ВУСИК Заспокоюю Вас.

МАРКОВСЬКА Поцелуем?

ВУСИК Вибачте.

МАРКОВСЬКА Та чого вже там вибачатися... перед смертю?

ВУСИК Ну, це ще не смерть і навіть не кінець. Але Ви маєте рацію – справи треба доводити до кінця.

МАРКОВСЬКА Які справи?

ВУСИК Ну-у-у, хоча б у справі «морду Самусеві набити».

МАРКОВСЬКА Для цього потрібно хоча б вибратися звідси.

ВУСИК Виберемося!

МАРКОВСЬКА Як?

ВУСИК Дочекаємося порятунку!

МАРКОВСЬКА Як довго ми чекатимемо? Хто нас порятує тут, у сірій зоні? Хто? І коли?

ВУСИК Може ...солдати наші, Української армії, може... Червоний Хрест...

МАРКОВСЬКА А, може, Бог? І коли? Як помремо?

ВУСИК Бог завжди рятує. Недаремно ж тіні танцювали. То вони нам про небезпеку сигналізували.

МАРКОВСЬКА А ми їх не зрозуміли. Треба було раніше звідси виходити.

ВУСИК Коли раніше? Під обстріли виходити?

МАРКОВСЬКА Справді, коли і куди виходити? Ви праві. Капкан. Для жаб. *(Стомлено присідає до столу. Обхоплює голову руками. Вусик накидає їй на плечі хустку. Вона затримує його руку і підносить її до своєї щоки. Він її обіймає. І так вони затихають.)*

ВУСИК Афродіто Веніамінівно, послушайте! Не можна впадати у відчай. Не можна! Треба вірити – нас обов'язково порятують. Треба лише протриматися.

МАРКОВСЬКА Мой кумир – Фаина Раневская. Я с ней даже была знакома. Случайно.

ВУСИК Та Ви що? Серйозно?

МАРКОВСЬКА А зачем мне врать, тем более сейчас? Как-то меня пригласили сниматься в кино. Кинопробы на роль я, конечно, не прошла, а вот в массовке снималась. На киностудии и познакомилась с Фаиной Георгиевной. Я видела ее в работе. Она, действительно, - гений! С той поры интересовалась ее жизнью. У нее был такой случай. Фаина Георгиевна ехала в лифте с артистом Геннадием Бортниковым, а лифт застрял... Ждать пришлось долго – только минут через сорок их освободили. Молодому Бортникову Раневская сказала, выходя: «Ну, вот, Геночка, теперь Вы обязаны на мне жениться! Иначе Вы меня скомпрометируете!».

ВУСИК (*Встав. Сів. Знову встав. Почухав потилицю. Поправив метелик*) Шановна Афродіто Веніамінівно, я пропоную Вам вийти за мене заміж. І скільки б нам не залишилося часу, – дожити разом.

МАРКОВСЬКА (*Здивовано*) Петре Свиридовичу, а Вас часом у голову не поранило?

ВУСИК Ні, Афродіто Веніамінівно, я ж цілком серйозно, тим більше, що Ви натякнули...

МАРКОВСЬКА Та Бог з Вами... Я просто розповіла. Хотіла обстановку розрядити.

ВУСИК І Вам це вдалося. Бо я так і не наважився б. Ніколи. Я на Вас уже рік дивлюся, а Ви не помічаєте... за своїм капелюхом.

МАРКОВСЬКА От дався Вам той мій капелюх. Він, до речі, кудись щез іще з минулого літа.

ВУСИК (*Швидко відійшов і повернувся, ховаючи щось за спиною*) Вибачте, це я його ...того...Як вітер був... понесло, то підібрав. І так ото... (*Віддає їй капелюх*). Вдягніть його, будь ласка, для мене...

МАРКОВСЬКА Це ж мій!

ВУСИК Ваш. Чий же ще? Хіба у нас на городах ...жінок, та ще й у таких капелюхах, багато?

МАРКОВСЬКА (*Посміхнулася, гладить капелюх руками*) Ви знаєте, Петре Свиридовичу, я Вам зізнаюсь. Смерть кругом, хліба немає, пенсії забрати не можу, жити залишилось невідомо скільки... Та й неясно уже для кого жити, а я готую моновиставу. За романом Світлани Алексієвич «У войны не женское лицо». Так от там у неї медсестра Світлана Божок говорить так: «Вокруг раненые, вокруг стон...У мертвых такие желто-зеленые лица. Ну, как ты можешь думать о радости? О своем счастье? Я не хотела сочетать любовь с этим. Вот с этим...Мне казалось, что здесь, в такой обстановке любовь погибнет мигом. Без торжества, без красоты какая может быть любовь? Кончится война, будет красивая жизнь. И любовь. А тут... Тут – нет. А вдруг я погибну, и тот, кто меня полюбит, будет страдать. И мне так жалко. Вот такое было чувство...

Мой теперешний муж, он за мной там ухаживал, мы встретились на фронте. А я не хотела его слушать: «Нет-нет, кончится война, только тогда мы сможем говорить об этом». Не забуду, как однажды он вернулся из боя и попросил: «У тебя нет какой-нибудь кофточки? Надень, пожалуйста. Дай посмотреть, какая ты в кофточке. А у меня ничего не было, кроме гимнастерки.

Я и подружке своей, она вышла замуж на фронте, говорила: «Цветов не дарил. Не ухаживал. И вдруг – замуж. Разве это любовь?». Я ее чувств не поддерживала.

Война кончилась...Мы смотрели друг на друга и не верили, что война кончилась, и мы живые остались. Вот сейчас мы будем жить...Будем любить...А мы все это уже забыли, не умели.

После того, как научились ненавидеть, надо было снова научиться любить. Вспомнить забытые чувства. Забытые слова. Человек войны должен

стать человеком не войны...». Вибачте, Петре Свиридовичу. Я думаю так, як пише Світлана Алексієвич.

ВУСИК Ну, Нобелівську премію не просто так дають, а за правду. Що ж, вибачте, я від щирого серця. Ще як перший раз Вас побачив, закохався...у Ваш капелюх. Так під ним захотілося побачити Ваше обличчя. І от ...роздивився. Ви дуже вродливі, Афродіто Веніамінівно...

МАРКОВСЬКА *(Тактовно переводячи розмову на інше, хвилюється, поправляє зачіску, хустку)* Петре Свиридовичу, а у Вас є якась красива мрія? Щось побачити, словом, світ побачити, подорожувати Вам хочеться?

ВУСИК Дуже. Знаєте, закортіло після того, як прочитав Алексієвич, але про іншу війну – про Афганську: «У нас было много богов, одни теперь на свалке, другие в музее. Сделаем же Богом Истину. И будем отвечать перед ней каждый за свое, а не как нас учили, всем классом, всем курсом, всем коллективом...Всем народом...Будем милосердны к тем, кто заплатил за прозрение больше нас. Помните: «Я своего друга ...Я свою правду в целлофановом мешке с боев нес...Отдельно голова...Отдельно руки, ноги, сдернутая кожа...»

Лев Толстой окончил «Войну и мир» на границах Отечества. Русский солдат пошел дальше, а великий писатель за ним не пошел.

На всю жизнь теперь на нашей земле эти могильные красные камни с памятью в душах, которых не стало, с памятью о нашей наивной доверчивой вере...».

Мрію побачити Найбільший у світі дерев'яний Храм Істини. Він у Тайланді знаходиться. Є там таке місце – Патаяя. Він уже сорок років будується, щоб об'єднати всі релігії світу. Може, коли його завершать зводити, планета наша, і Україна також, у рай земний потраплять?

МАРКОВСЬКА Усе може бути. Я після цих танців тіней уже в усе вірю. Чесне слово!

ВУСИК А Вам що хотілося б побачити? Париж? Лувр? Чи Ви вже там були?

МАРКОВСЬКА Була. Дуже давно. Ми з чоловіком багато подорожували. Україну всю дослідили. А я...Я...Я хочу...Хочу в Малайзію.

ВУСИК Куди?

МАРКОВСЬКА У Малайзію. Там є заповідник світлячків. Справжніх світлячків. Живих. Їх там мільйони. У заповідник їдуть уночі, на човні, – і дивляться на цю казку. Уявляєте? Кажуть, після цієї екскурсії людина повністю змінюється – вона починає захоплюватися Природою, берегти її, стає добрішою, закохується життя, у цей світ, відчуває його.

ВУСИК Навіть уявити важко. Гм-гм... Що ж його придумати? У мене залишилося кілька світлячків, тільки інших – наших. *(Кладе на стіл перед Марковською два червонобоких яблука)* Залишилося.

МАРКОВСЬКА Ой! Яблука. *(Бере до рук, притуляє до щоки)*. Дякую, Петре Свиридовичу.

ВУСИК На жаль, усе, що в мене зараз є.

Бере гітару і починає співати пісню Володимира Висоцького «Райские яблоки». Наростає зовнішній гул.

Я когда-то умру – мы когда-то всегда умираем, -
Как бы так угадать, чтоб не сам – чтобы в спину ножом:
Убиенных щадят, отпевают и балуют раем, -
Не скажу про живых, а покойников мы бережем.

В грязь ударю лицом, завалюсь покрасивее набок,
И ударит душа на ворованных клячах в галоп.
В дивных райских садах наберу бледно-розовых яблок.
Жаль, что сады сторожат и стреляют без промаха в лоб.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА РАНОК

Чується вибух. Ляда провалюється. Марковська падає на підлогу. Вибухова хвиля відкидає Вусика. Більярдний стіл складається вдвоє над ним. Гітара перелітає на стіл. Дим. М'ячі скачуть. Котиться глобус. На екрані Земна куля завмерла. У цей час продовжує звучати голос Володимира Висоцького.

Прискакали – гляжу – пред очами не райское что-то:
Неродящий пустырь и сплошное ничто – беспредел.
И среди ничего возвышались литые ворота,
И огромный этап – тысяч пять – на коленях сидел.

Как ржанет коренной! Я смирил его ласковым словом,
Да репы из мочал еле выдрал и гриву заплел.
Седовласый старик слишком долго возился с засовом –
И кряхтел и ворчал, и не смог отворить – и ушел.

И измученный люд не издал ни единого стона,
Лишь на корточки вдруг с онемевших колен пересел.
Здесь малина, братва, - нас встречают малиновым звоном!
Все вернулось на круг, и распятый над кругом висел.

Всем нам блага подай, да и много ли требовал я благ?
Мне – чтоб были друзья, да жена – чтобы пала на гроб, -
Ну, а я уж для них наберу бледно-розовых яблок.
Жаль, сады сторожат и стреляют без промаха в лоб.

Я узнал старика по слезам на щеках его дряблых:
Это Петр святой – он апостол, а я – остолоп.
Вот и кущи-сады, в коих прорва мороженных яблок,
Но сады сторожат – и убит я без промаха в лоб.
Сходяться тіні і починають танцювати в диму. Коли дим розсіюється, на мотузці з діри спускається солдат у касці. На плечах у нього вся в білому дитина-янгол. Вони вдвох почергово схиляються над Марковською, яка на

першому плані, солдат перевіряє пульс. Чується стогін. У дірі з'являється голова в балаклаві. Вусика не помічають.

ВАСИЛЬ Ну, що воно тут, Петро?

ПЕТРО Опа, живі! Живі, чуєш? Опускай ноші. І хай Олег сюди спускається. А ти зверху там драбину пошукай.

ВАСИЛЬ А там драбини нема? Ти пошукай!

ПЕТРО Зараз. *(Роздивляється, знаходить, перевіряє, знімає каску, кладе її на уламки більярдного столу)* Ти диви, вціліла!

ВАСИЛЬ Ну, так став. *(Голова сховалася).*

Петро ставить драбину. По ній відразу з носилками спускається солдат, роздивляється, бачить, що вивернуто вибухом частину стіни.

ОЛЕГ А как мы их наверх будем поднимать? *(Підходить до діри. Гукає. Сам виходить)* Василий! *(У дірі з'являється голова)* Посмотри с той стороны, куда ведет разлом в стене?

ВАСИЛЬ Зараз! *(Шурхит, обтрушуючись, і відпльовуючись, входить)* Та тут двері закладені були.

ПЕТРО Піднімаємо на раз-два – і виносимо.

Підходять до Марковської, чується стогін. Піднімають шматки штукатурки, відкидають їх. Дитина-янгол схиляється над Марковською.

ВАСИЛЬ Стоп! Хлопці, стоп! *(Витягує аптечку, розриває пакет, витягує шприц, коле).* Зараз. Зараз. Зараз Вам стане легше. Ось так. *(Дає понюхати розчин аміаку).* О, уже й очима кліпнула. Так, бабуню, молодець. *(Повертається до хлопців)* Приходить до тями. Так. Дивимося. Ага, повела очима. Так. Ну, як Ви, бабуню?

МАРКОВСЬКА *(Слабим голосом)* Я ...Я...я не бабуня...

ВАСИЛЬ А хто ж Ви?

МАРКОВСЬКА Я – артистка...

ВАСИЛЬ А-а-а. Ну, тоді все зрозуміло. Що болить? Давайте я Вам поможу. Підводимося. Так. *(Старається підвести її)* Петро! Поможи! *(Підбігає Петро, допомагає підвести Марковську).* Ну, як Ви? Голова як?

МАРКОВСЬКА Голова, голова моя...

ВАСИЛЬ На ноги, на ноги ставайте.

МАРКОВСЬКА Ай-ай! Болит!

ВАСИЛЬ Ясно, у ногах щось є. Яка болить?

МАРКОВСЬКА Лівая...аа-йй...а

ПЕТРО Може, на ноші її?

ВАСИЛЬ Та вона легенька, артистка ж. Донесем! Ти тільки мені поможи. Пані артистко, Вас як звать?

МАРКОВСЬКА *(Стиха і повільно)* Афродита Вениаминовна.

ВАСИЛЬ Як-як?

МАРКОВСЬКА Афродіта Веніамінівна я!

ВАСИЛЬ Афродіта Веніамінівна? Прекрасно. Отже, голова в порядку. Значить так, Афродіто Веніамінівна, зараз я Вас підніму на руки, Петро допоможе *(Киває на солдата).* А Ви обіймете мене за шию, пригнете голову ось

так *(Показує)*. Отак ми з Вами звідси і виберемося. Зрозуміли? Тільки спочатку Вашу голову захистимо, а то ще щось упаде.

МАРКОВСЬКА Зрозуміла. А ...Петро Свиридович де? Він живий?

ВАСИЛЬ Хто такий Петро Свиридович?

МАРКОВСЬКА Господар. Він, він... учитель.

ВАСИЛЬ Учитель? Господар? Тут? *(Роззирається навкруги)* Зробимо так: ми з Петром зараз Вас винесемо, а Олег пошукає Вашого Петра Свиридовича. Домовилися?

МАРКОВСЬКА *Киває головою на знак згоди.*

ВАСИЛЬ *(До Петра)* На раз-два-три ти помагаєш мені підняти. Раз –два-три! *(Піднімає на руки, Петро допомагає)*. Руками! Руками мене за шию обійміть. Ну що Ви, пані артистко, чоловіків у житті не обіймали? *(Марковська обіймає)*. А тепер голову мені на груди, як коханому чоловіку. Ну?! *(Вона прихиляється. Доходять до пролому в стіні)*. Так! Добре! Петро, каску! *(Петро кидається до столу, бере каску і хоче вдягнути на голову Василю)*.

ВАСИЛЬ Та не мені! Їй! От іще! *(Петро вдягає на голову Марковській каску. Виходять. За ними виходить дитина-янгол)*.

Заходить Олег, знімає балаклаву. Обдивляється підвал, але Вусика не знаходить. Сідає за столик. Знаходить хустку, складає її вчетвер. У цей час чується приглушений голос: «Фродю! Фродю!». Олег кидається до уламків більярдного столу, відкидає їх, витягує Вусика. Той самотійно підіймає голову, на руках піднімається, але залишається сидіти на підлозі, крутить головою на всі боки.

ОЛЕГ *(Стає на коліна перед чоловіком, обіймає)* Петр Свиридович, родной! Живой! Живой! Ну, слава Богу! Нашелся. Живой! *(Сідає на підлогу поряд з ним)*.

ВУСИК Олежку, дитино, це ти?

ОЛЕГ Я, Петр Свиридович, я. Узнал. Молодец. Что-то болит? Что? Где? *(Обмацує його голову, ноги, руки)*.

ВУСИК Та наче нічого.

ОЛЕГ Я Вас из-под бильярдного стола достал.

ВУСИК Мене стіл не зачепив, не хвилюйся. Він як дашок склався. Ну-у-у, і я під ним. *(Оглядається)* А де Фродя?

ОЛЕГ Хто?

ВУСИК Афродіта Веніамінівна де? Де? Де? *(Крутить головою, опираючись на Олега, робить кілька спроб підвестись)*.

ОЛЕГ Спокойно, дорогой учитель, спокойно. *(Знову сідає поряд з ним на підлогу)*. Все нормально. Ее вынесли и увезли в больницу.

ВУСИК Що з нею?

ОЛЕГ Да успокойтесь Вы, Петр Свиридович. Жива она. При памяти. Знает, что артистка. Единственное, что-то с ногой у нее. Не волнуйтесь.

ВУСИК Олежку, хлопчику, а ви... ви... живі? Я так розумію, що стріляли сильно...

ОЛЕГ Да, сильно... Наверху такие руины. Жуть. Двое двохсотых... трехсотых...точно еще не знаем и... одна девочка. Годика четыре, наверное. Ее стена дома раздавила. Мальчика и их мать вытащили. Они живы. Отправили в госпиталь. А вот девочка... И вот еще вы здесь. Такая сейчас статистика. Пока ...

ВУСИК Перемир'я. Боже-Боже...Двое убитих і безневинне дитя - янгол...(Хреститься) Упокій, Господи, душі померлих - дитині в Раю, а воїнам славним, воїнам землі української – у Вирію. *(У цей час у кімнату заходить дитина-янгол і стає за Олегом та Вусиком)*

ОЛЕГ Вирій. Вы о чем, Петр Свиридович?

ВУСИК Забув? А ти згадай, Олежку. Згадай, як ми з вами, усім нашим історичним гуртком, влаштовували святкування Дня Матері Землі. Пригадуєш?

ОЛЕГ *Заперечливо хитає головою*

ВУСИК Зрозуміло. Війна ділить пам'ять на зараз і після, а все що «до» враз стирає, щоб людина вижила...

ОЛЕГ Расскажите. Я вспомню.

ВУСИК Ех ти! Кацапйонок ти мій, кацпйонок. *(Куйовдить йому волосся)*. Стародавні легенди, Олежку, свідчать, що Вирій, у який вірили наші предки, це сонмище померлих душ. Це острів у Всесвіті, першоземелля богів і світу. Наші древні предки вірили, що Мати Земля – вона і є Покрова, яка перетворюється на Матір Славу – віщу птицю. Вона – посланниця богів, яка співає воїнам, які боронять рідну землю, Пісню ратну. Вона віщує майбутнє тим, хто вміє чути її таємничу мову. Вона співає закличну пісню, підбадьорює воїнів у їх прагненні перемоги над ворогом. Після битв Мати-Слава прекрасною дівою Магурою ходить по полю і збирає полеглих. Вона торкається своїм золотим крилом кожного полеглого русича, цілує його в холодні уста і підносить золотий кубок повний живої води. Після цього душа загиблого відправляється на Лук Сварожий, де вони поповнюють Полк Перунів. Руси вірили, що життя є вічним і вони, пробувши в Полку вищого бога, тобто Перуна, знову прийдуть на свою землю, отримавши нове тіло. Це називалося сходити до предків.

ОЛЕГ Уже чотири моїх кращих друга ушли к предкам. И побратимы уходят... Да, было бы неплохо, если бы у каждого из нас в запасе было несколько тел. Замечательно бы было. Тогда бы мы победили.

ВУСИК Розумієш, Олежку, ніхто не знає точно що там, за межею. Але у наших праукраїнців була і до цього часу дійшла Найвища клятва. Це клятва землею рідній землі. Проказавши слова, її цілують і з'їдають грудочку.

ОЛЕГ Зачем? Что это значит?

ВУСИК Щоб утвердити свою правоту, істинність. Земля – це і є найбільша цінність на нашій планеті, її сила. Ти казки в дитинстві читав?

ОЛЕГ Читал, конечно.

ВУСИК Згадай, що там герої говорять, йдучи на захист рідної землі. Не пам'ятаєш? «Землею і водою будемо битися з тобою». Землею і водою! Чуєш, синку? Землею і водою! Отак вони говорили ворогу. Бо земля і вода –

найбільші сили на цьому світі. А ви рідну землю захищаєте. Ви - непереможні, бо ви на своїй землі. А ще є хліб, який називають даром Божим. Праукраїнці вірили, що він з самого Раю, дарований людям на землю, а тому зорями вквітчений і місяцем підперезаний. У християнстві хліб уособлює тіло Христа.

ОЛЕГ Спасибо, Петр Свиридович. Это очень важно. Спасибо за Вашу веру. Давайте попробуем встать. *(Дуже повільно підводить Вусика)* Ну, как? Голова не кружится?

ВУСИК В очах темніє.

ОЛЕГ Ясно. Тихонечко двигаемся к столу. *(Доходять до столу, садить Вусика, Олег залишається стояти)*. Петр Свиридович, а сколько вы здесь в подвале с артисткой просидели?

ВУСИК Не знаю. Годинник зупинився. Давно.

ОЛЕГ А что вы ели?

ВУСИК А у нас огірки ще залишалися, консервовані ...

ОЛЕГ Ясно. О хлебе все понял. Отдыхаем и двигаемся в больницу.

ВУСИК Куди?

ОЛЕГ В больницу. К Афродите Вениаминовне. Там Вас осмотрят, накормят...

ВУСИК Разом із Афродітою Веніамінівною?

ОЛЕГ Петр Свиридович, а Вы случайно не влюбились?

ВУСИК Олеже, ти знаєш, так дивно. Я...я зустрів справжню жінку.

ОЛЕГ Точно настоящую? Уверены?

ВУСИК Упевнений. Вона справжня. *(Гладить хустку руками)*.

ОЛЕГ Я за Вас рад. Честное слово. Сколько же можно одному-то быть? Все. Поднимаемся и медленно едем. Хорошо? Да, я здесь еще видел...

Підбирає яблука. Витирає їх об рукав, кладе на хустку. Зав'язує. Дає в руки Вусику. Речетативом проспівує останній куплет пісні «Райские яблоки».

И погнал я коней прочь от мест этих гнилых и зяблых,

Кони просят овсу, но и я закусил удила.

Вдоль обрыва с кнутом по-над пропастью пазуху яблоч

Для тебя привезу: ты меня из рая ждала!

ОЛЕГ Вот бабушка яблочкам в больнице обрадуется!

ВУСИК *(Зупинився)* Ти що? Не дай Бог, бабусею її назвеш. Вона ж артистка, народна *(Підіймає палець вгору)*...

ОЛЕГ *(Засміявся)* Да Вы, Петр Свиридович, действительно влюблены...

ВУСИК Визнаю. Закохався.

Доходять до уламків більярдного столу. Олег помічає капелюх, бере до рук, роздивляється.

ОЛЕГ А дело-то, оказывается, в шляпе! *(Піднімає з підлоги глобус, ставить його на уламки більярдного столу, наверх кладе капелюх. У цей час вмикається багато світла. І раптом солдат різко віддає капелюху честь)*.

ВУСИК Кому ти честь віддав, Олеже?

ОЛЕГ Шляпе. И не честь отдал, а передал послание тем шляпам, которые решают судьбу Украины. Послание о том, что я выполняю свой долг. Пора и

им выполнить свой. В любом формате. Главное, чтобы это был формат Совесть. *(Різко повертається, бере під руку Вусика)*

ВУСИК Твоя правда, Олеже. Але доля вже не тільки України вирішується, а й цілого світу загалом. Ось такий історичний момент. І ти правий, головний тепер - формат Совесть. А Совесть не купується і не продається. Вона або є, або її нема. Як і мир – або є, або нема. Іншого не дано.

Після цього дитина-янгол, яка йшла за ними, підходить ближче, бере за руку Вусика і забирає в нього вузлик. Олег і Вусик виходять. Дитина-янгол розв'язує хустку і загортається в неї, яблука бере в долоні. Починає танцювати. З'являються тіні. І це вже дорослі і діти, які у танці підбирають м'ячі, капелюх, передають їх одне одному, серед м'ячів – великий глобус. Тіні піднімають стіл. Він знову стає цілим. Дитина-янгол загортається в хустку, глобус ставить на більярдний стіл і на нього кладе капелюх. Потім на витягнутих руках несе яблука. Виходить.

Завіса не закривається. У центрі сцени залишається стіл, на якому глобус і капелюх на ньому, а поряд м'ячі.

2018 -2019 рр.